

อาจารย์พยาบาลกับพุทธวิธีส่งเสริมความเป็นผู้สอนที่พึงประสงค์

Nurse Instructors and Buddhist Way to Enhance a Desirable Instructor

Received: June 07, 2022
Revised: August 24, 2023
Accepted: August 24, 2023

ณัฐรดา แฮคำ¹
Natrada Haekham
(natrada.pho@gmail.com)

บทคัดย่อ

สถาบันการศึกษาพยาบาลที่จัดการการเรียนการสอนมีบุคลากรสายวิชาการ เรียกว่า อาจารย์พยาบาล รับผิดชอบด้านการเรียนการสอน นิเทศและดูแลการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล ในด้านเรียนการสอนอาจารย์พยาบาลมีความรับผิดชอบในหน้าที่ได้รับมอบหมายด้านการเรียนการสอน ความเป็นอาจารย์ที่พึงประสงค์เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ทำหน้าที่ควรต้องรับทราบและปฏิบัติตามเพื่อให้ความเป็นครูได้รับความยกย่องนับถือตามบริบทสังคมไทยและเป็นตัวอย่างที่ดีของนักศึกษาพยาบาลผู้ที่จะไปประกอบวิชาชีพพยาบาลในอนาคต ทุกสถาบันการศึกษาพยาบาลทั่วประเทศต่างนำเสนอกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล (Code of Nursing Ethics) สำหรับอาจารย์พยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาลเพื่อให้อาจารย์พยาบาลเป็นผู้สอนที่พึงประสงค์ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ครูอาจารย์ในฐานะเป็นทิศเบื้องขวาหรือทักษิณทิศ คือเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพในฐานะเป็นบุคคลที่สำคัญในการประสาธนาความรู้ อบรมสั่งสอน บทความนี้จะบรรยายถึงความเป็นครูที่พึงประสงค์ตามวิถีพุทธ 7 ประการหรือหลักกัลยาณมิตรธรรมซึ่งอาจารย์ผู้สอนพยาบาลสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทของการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาพยาบาลได้

คำสำคัญ : ผู้สอน, การพยาบาล, การสอน, พุทธวิธี, ผู้สอนที่พึงประสงค์

Abstract

Nurse instructors are teaching and learning staff in nursing institutions with the duties of teaching principles, supervising, and supervising

¹ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Faculty of Nursing, Rambhai Barni Rajabhat University

the practical practice of nursing students, as well as producing academic works that are beneficial to teaching and learning. Being a desirable teacher is an important issue that officers should acknowledge and comply with to be a teacher who is respected in the context of Thai society and as good model for nursing students who are about to be a nurse. Each nursing institution has their own code of Nursing Ethics as well as Ethics for desirable teachers. In Buddhism, teachers are given importance as the right direction or respected as an important person in knowledge and teaching. This article describes a 7 desirable characters of a teacher in the Buddhist way or Kalyanamittadhamma that nursing teachers can apply in the context of teaching and learning in nursing.

Keywords: Teacher, Nursing, Teaching, Buddhist Way, Desirable Teacher

บทนำ

อาจารย์พยาบาล คือ ผู้ปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาพยาบาล โดยมีหน้าที่หลักการด้านการสอน นิเทศและดูแลการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล รวมไปถึงหน้าที่ด้านผลิตผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนสาขาพยาบาล นอกจากนี้ ยังต้องปฏิบัติตามนโยบายพันธกิจหลัก 4 ด้านของสถาบันอุดมศึกษาที่อาจารย์พยาบาลสังกัด คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม (คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏระดับคณะและสถาบัน(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2564), 2564) อาจารย์พยาบาลที่เป็นอาจารย์ประจำในสถาบันการศึกษาพยาบาลทั่วประเทศไทยในปัจจุบันมีจำนวนประมาณ 28,252 คน สถาบันการศึกษาพยาบาลทั่วประเทศไทยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจำนวน 32 สถาบัน สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข 30 สถาบัน สถาบันการศึกษาเอกชน 23 สถาบัน สังกัดกรุงเทพมหานคร 1 สถาบัน สังกัดกระทรวงกลาโหม 3 สถาบัน สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 1 สถาบัน(สถาบันการศึกษาที่การสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่ได้รับการรับรองจากสภาการพยาบาล ผู้สำเร็จการศึกษามีสิทธิสมัครสอบเพื่อขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ (สถาบันที่มีผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว,

2565) สัดส่วนคุณวุฒิของอาจารย์ประจำโดยระดับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าต้องมี สัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด และปริญญาโทไม่น้อย กว่าร้อยละ 65 (มณีนรัตน์ ภาครูป, ทิพย์วัลย์ สุวรรณรักษ์ และรัชณี บุญกล้า, 2562)

ปัจจุบัน การปฏิบัติงานของอาจารย์พยาบาลโดยเฉพาะที่เป็นอาจารย์พยาบาล ในมหาวิทยาลัย นอกจากต้องรับผิดชอบการสอนนิสิต/นักศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้ นิสิตได้รับความรู้และมีทักษะที่ดีในการปฏิบัติการพยาบาลดังกล่าวแล้ว การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมแก่ศิษย์ ส่งเสริมและสนับสนุนการพยาบาลข้ามวัฒนธรรม ประเมินผล การจัดการเรียนการสอน จัดการและวิเคราะห์ข้อสอบ รวมทั้งการทำงานตามแนวนโยบาย ของผู้บริหารในการพัฒนาและประกันคุณภาพ การศึกษา และการรับรองสถาบัน เป็นงาน ที่อาจารย์พยาบาลไม่อาจจะเลยได้ รวมถึง การต้องพัฒนาศักยภาพของ ตนเองให้มีความรู้เท่าทันกับสภาวะการณ์ปัจจุบัน และ ภารกิจที่ต้องทำงานต่างๆ ให้บรรลุตามตัวบ่งชี้และ ให้ ครอบคลุมเกณฑ์มาตรฐานของอาจารย์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่มีตำแหน่งทาง วิชาการ ได้แก่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์ ที่จะมีเกณฑ์ มาตรฐานภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ (บุญญาภา โพธิ์เกษม, 2015) บทบาทการเป็น ผู้สอนถือเป็นหน้าที่ที่ทำหยาบมาก เพราะผู้สอนถือได้เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียนที่จะไป เป็นพยาบาลที่พึงประสงค์ของสังคมประกอบอาชีพที่เป็นหนึ่งในอาชีพที่ได้รับความเคารพ น่าเชื่อถือสูงสุด

พยาบาล : อาชีพที่ได้รับความเคารพน่าเชื่อถือสูงสุด

จากงานอาชีพที่ได้รับการยอมรับและน่าเคารพที่สุดจาก 28 อาชีพที่สำรวจ โดย Maru Research Platform Group ประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงปี 2021 พบว่า นัก ฉุกเฉินพลึงได้รับความเคารพนับถือมากที่สุด ตามมาด้วยพยาบาล เกษตรกร สมาชิก กองทัพและแพทย์ ขณะที่เจ้าของแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในอันดับท้าย ๆ ตามหลังสมาชิกสภาองค์กร/วุฒิสภาที่ได้รับการเลือกตั้งและพนักงานขายรถยนต์ ในขณะที่ Mushtaque นักข่าวของเว็บไซต์ Yahoo (2023) นำเสนอข้อมูลอาชีพที่ ได้รับ ยกย่องเคารพที่สุดในโลก 20 อาชีพ อาชีพพยาบาลติดอันดับต้น ๆ คือ อันดับที่ 6 คะแนนที่ได้จาก มาตรฐานทางจริยธรรมสูงถึง 7/10

มาตรฐานจริยธรรมและความสำคัญต่ออาชีพพยาบาล

หน้าที่ของอาจารย์สอนพยาบาลจึงต้องมีความเคร่งครัดเอาจึงเอาจึงเพื่อเป็น แบบอย่างที่ดี บางครั้งสังคมมีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมและการปฏิบัติหน้าที่ ของพยาบาลที่ออกนอกกรอบจริยธรรมไปบ้าง เช่น การปฏิบัติต่อผู้ป่วยไม่เหมาะสม

การใช้สื่อออนไลน์ขณะปฏิบัติงานตลอดจนถึงการนำเสนอภาพที่ไม่เหมาะสมอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้ป่วย เป็นต้น (sanook.com,2556) ขาวดังกล่าวเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในทางลบว่า เกิดอะไรขึ้นกับอาชีพที่ได้รับความเคารพแบบนั้น หลักสูตรและบทบาทอาจารย์พยาบาลมักจะถูกถามถึงเสมอ การตั้งคำถามในสังคมในลักษณะดังกล่าวบอกเป็นนัยว่า อาจารย์พยาบาลในฐานะเป็นต้นแบบมีความสำคัญมากเพราะจะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลมีภูมิคุ้มกันด้านจริยธรรมแข็งแรง นั่นคง ความเป็นครูอาจารย์ที่พึงประสงค์และลักษณะที่พึงประสงค์จึงเป็นประเด็นที่ควรเขียนถึง บทความนี้ มุ่งเขียนถึงจริยธรรมของอาจารย์พยาบาลที่รับผิดชอบการสอนที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้สอนตามจริยธรรมที่สถาบันกำหนดและจริยธรรมเชิงพุทธที่สามารถนำมาประยุกต์ในการสอน ซึ่งจะทำให้บทบาทความเป็นอาจารย์พยาบาลมีความชัดเจนและช่วยให้ผู้เรียนมีมาตรฐานทางจริยธรรมที่มั่นคง เพราะหลักจริยธรรมเชิงพุทธเชื่อมโยงไปกับการคิดแยกแยะ อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร ไม่ควร รู้จักระงับยั้งในระดับที่ควร มีความรู้จักละอาย (หิริ) ในการกระทำในสิ่งที่ไม่ดี รู้จักกลัวผลของการกระทำที่ไม่ดี (โอตตปปะ)

ลักษณะอาจารย์ที่พึงประสงค์ตามจริยธรรมของสถาบันพยาบาล

ในด้านการเรียนการสอน อาจารย์พยาบาล ก็ไม่ต่างจากครูอาจารย์หรือผู้ทำหน้าที่การสอนอื่น ๆ คือ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนคือนักศึกษา/นิสิตพยาบาล อาจารย์ควรจะเป็นครูที่จะถ่ายทอดหรือสอนให้ความรู้ ฝึกทักษะการพยาบาล รวมทั้ง จริยธรรมวิชาชีพการพยาบาลให้แก่นักศึกษา/นิสิต ในขณะเดียวกัน ต้องเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมให้นักศึกษา/นิสิตได้เรียนรู้และปฏิบัติตามทุกสถาบันการศึกษาพยาบาลทั่วประเทศไทย ต่างก็นำเสนอกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล (Code of Nursing Ethics) ในบทความของ อรรถธัญญา เชาวลิต และ ทศนีย์ นະແສ (2559) กล่าวถึงจริยธรรมในการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตไว้ว่า อาจารย์พยาบาลต้องมีหลักจริยธรรม (ethical principles) และปฏิบัติตามซึ่งประกอบด้วย หลักการทำประโยชน์ การไม่ทำอันตราย การเคารพเอกสิทธิ์ ความยุติธรรม การพูดหรือการบอกความจริง และความซื่อสัตย์

บทบาทของอาจารย์พยาบาลในการสร้างความตระหนักรู้การใช้สื่อออนไลน์

อาจารย์พยาบาลต้องตระหนักในการใช้สื่อออนไลน์ในยุคดิจิทัลซึ่งเป็นเรื่องที่พยาบาลขาดไม่ได้ หากรู้จักใช้อย่างเป็นคุณอนันต์ และยอมเป็นโทษมหันต์หากใช้ด้วยความประมาท อาจารย์พยาบาลต้องรู้เท่าทันคุณและโทษของสื่อออนไลน์และถ่ายทอดให้ศิษย์ของตนเองให้รู้จักใช้สื่อออนไลน์ให้เป็น โดยผู้เป็นพยาบาลต้องตระหนักหรือมีข้อ

ควรคำนึงในการใช้สื่อ ดังที่ เนตดา วงศ์ทองมานะ (2018) นำเสนอข้อควรคำนึงสำหรับพยาบาลในการใช้สื่อออนไลน์ไว้ 7 ประเด็นคือ 1) การรักษาความเป็นวิชาชีพตลอดเวลาในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ 2) การคิดไตร่ตรองก่อนโพสต์ข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ 3) การหลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นและการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม 4) การหลีกเลี่ยงการเปิดเผยข้อมูลของผู้รับบริการ 5) การตั้งค่าความเป็นส่วนตัว 6) การตระหนักถึงหลักจริยธรรมทางการพยาบาล และ 7) การกำหนดขอบเขตความเป็นวิชาชีพกับผู้รับบริการ

สถาบันการศึกษาพยาบาลและจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับอาจารย์พยาบาล

สถาบันการศึกษาพยาบาลแต่ละแห่งจะกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับอาจารย์ผู้สอนพยาบาลไว้เพื่อให้หน้าที่บ่มเพาะจริยธรรมให้กับนักศึกษาพยาบาลมีความเข้มข้น ดังจะยกตัวอย่างจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับอาจารย์พยาบาลของคณะพยาบาลศาสตร์ ด้านความรับผิดชอบในการสอน การเป็นที่พึ่งของนักศึกษาและการเป็นตัวอย่างที่ดีของนักศึกษา อาจารย์พึงมีแนวปฏิบัติดังนี้

1. อบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงาม ให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ จัดทำเค้าโครงการสอน แผนการสอน รวมทั้งการจัดทำสื่อการสอนและแจ้งนักศึกษาทราบเมื่อเริ่มภาคการศึกษา
2. กำหนดเอกสารประกอบการสอนในปริมาณและระดับที่เหมาะสมกับเนื้อหาการสอนมีจำนวนเพียงพอกับความต้องการของนักศึกษา
3. สอนตรงเวลาที่กำหนด ไม่ทิ้งการสอนกลางคัน รับผิดชอบงานสอน ไม่งดสอนโดยไม่มีเหตุอันควร ถ้ามีการงดการสอนพึงจัดสอนชดเชย
4. สอนด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบังความรู้ เลือกที่รักมักที่ชัง ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ มาเผยแพร่ให้แก่ศิษย์
5. มีการวัดผลที่เหมาะสมกับลักษณะวิชาและประกาศผลในเวลาอันควร และ
6. เสียสละและให้ความร่วมมือในการประเมินผลการสอน

ตัวอย่างจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับพนักงานสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 11 ข้อ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและนักศึกษา ซึ่งอาจารย์พยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์ยึดถือปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้ จรรยาบรรณข้อที่ 9 คณาจารย์พึงปฏิบัติต่อนักศึกษาและผู้รับบริการด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีจริยธรรม ประกอบด้วย พึงใช้ภาษา ถ้อยคำ สำนวนที่ชัดเจนสุภาพ เหมาะสมและเข้าใจง่ายในการสื่อความหมายต่อนักศึกษาและผู้รับบริการที่มาติดต่อราชการ ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ของตนเองในการแสวงหาผลประโยชน์จากนักศึกษาและผู้รับบริการ เช่น ไม่เรียกร้องหรือรับค่าตอบแทนจากนักศึกษาหรือผู้รับบริการโดยมิชอบ พึงให้ข้อมูลข่าวสาร

ที่เปิดเผยต่อนักศึกษาและผู้รับบริการด้วยความเต็มใจและรวดเร็วทันเวลา เช่น แจงผลการเรียนแก่นักศึกษาอย่างรวดเร็ว พึงให้บริการต่อนักศึกษาและผู้รับบริการด้วยจิตสำนึกในการให้บริการที่ดี มีความเสมอภาค ประหยัดถูกต้อง ปราศจากอคติ ตลอดจนรักษาความลับของนักศึกษาและผู้รับบริการ เช่น ปฏิบัติต่อนักศึกษาและผู้รับบริการด้วยความเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติและยุติธรรม ไม่เปิดเผยความลับของนักศึกษาโดยไม่สมควร พึงละเว้นการแนะนำนักศึกษาและผู้รับบริการให้ดำเนินการใด ที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม เช่น ไม่ชี้นำนักศึกษาและผู้รับบริการให้ปฏิบัติในทางที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2555)

ครูและความหมายของครู

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ให้ความหมายคำว่า ครูไว้ว่า “ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

ย่นต์ ชุมจิต กล่าวถึงหน้าที่ของครูไว้ 5 ประการ (อ้างในสมชาย เบ็ญจวรรณ, ชลิตา รัตสาร และ อติศักดิ์ ลำดวน, 2565) 1) ครูต้องเน้นคุณธรรม ครูต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรม รวมทั้ง สำนึกรับผิดชอบในหน้าที่และในฐานะเป็น พลเมืองที่ดีของชาติต่อไปข้างหน้า 2) ครูต้องประพฤติตัวให้เป็นที่ยกย่องของนักเรียน ครูต้องฝึกฝน ตนเองให้แตกฉานและแม่นยำ ชำนาญทั้งในวิชาความรู้และวิธีสอน อีกทั้งยัง ต้องมีความรักความเมตตา กรุณา ความสุภาพ อ่อนโยนต่อศิษย์ 3) ครูต้องอดทน เสียสละและความเมตตา ครูต้องมีความอดทน มีความโอบอ้อมอารี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ โดยไม่ย่อท้อต่อการถูกตำ พุดจาเสียดสีและความกระด้างกระเดื่องของเด็ก 4) ครูไม่ควรมุ่งยศศักดิ์ ความร่ำรวยและผลตอบแทน ครูต้องไม่หวังผลตอบแทนเป็นยศถาบรรดาศักดิ์ ความร่ำรวย หรือประโยชน์ทางวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืนในสังคมในปัจจุบัน 5) ครูต้องยึดมั่นในความดี ครูต้องมีความสุจริต ความเมตตา กรุณา เห็นใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่นเสมอโดยเสมอหน้า

ลักษณะของครูที่ดีที่พึงประสงค์ตามคำสอนในพุทธศาสนา

หลักคำสอนหรือหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นครูมีปรากฏในอังคุตตรนิกาย สุตตันตปิฎก ว่าด้วยกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นองค์คุณของ

กัลยาณมิตร หรือมิตรแท้ มิตรดี ซึ่งจะนำความเจริญมาสู่ผู้คบ ในบริบทนี้ ท่านหมายถึง ครูหรือพี่เลี้ยง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) ผู้สอนที่ดีต้องมอบคุณทั้ง 7 ประการนี้ คือ

1. ปิโย (น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ขวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ใต้อาการ ทำหน้าที่ครู ไม่ว่าในสังคมใด จะมีกำแพงหรือเส้นแบ่งระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเสมอ ยกเว้นผู้สอนมีเมตตาพรหมวิหาร ผู้เรียนย่อมเกิดความรู้สึกสบายใจ มีปัญหาอะไรก็เปิดเผยและถามได้อย่างสบายใจ ไม่กลัว ประหม่าหรืออาย น่ารักและน่าเคารพทั้งในและนอกห้องเรียน

2. ครู (น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย ผู้เรียนไม่เกิดความกลัว แต่รู้สึกอบอุ่นใจ เมื่อมีปัญหาที่สามารถปรึกษาได้โดยไม่มีเงื่อนไข

3. ภาวนีโย (น่าเจริญใจ น่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญา แท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึก อบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้าง ด้วยซาบซึ้ง ครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในหลายมิติ ทั้งพฤติกรรม การแสวงหาความรู้ ให้ความรู้โดยไม่ปิดกั้น

4. วัตตา (รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี ครูต้องรู้กาลเวลาและถ้อยคำการสื่อสารที่เหมาะสมกับศิษย์ เป็นที่ปรึกษาที่ดี ไว้วางใจได้

5. วณกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว ครูต้องรู้ว่า ผู้เรียนจะเกิดความสงสัยได้ ทุกเมื่อ อาจไม่เข้าใจขณะที่สอน เขาสามารถถามครูได้ทุกเมื่อ ครูต้องอดทน ไม่ฉุนเฉียว

6. คัมภีรญ จะ กถักถัดตา (สามารถแถลงเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยาก ซับซ้อนให้เข้าใจและให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป ครูที่พึงประสงค์ต้องมีทักษะการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดี สามารถอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย และสามารถเพิ่มระดับความรู้ให้แก่ศิษย์ตามภูมิและความสามารถของศิษย์

7. โน จัญจาเน นิโยชะเย (ไม่ชักนำในอูฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ครูที่พึงประสงค์ ต้องแนะนำศิษย์ไปในทางที่ถูกต้อง ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

มุมมองพระพุทธศาสนาด้านความเป็นครู พบว่า ครูนั้นมีความสำคัญ ได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในทิศ 6 ที่สังคมควรให้การเคารพ ยกย่อง ดังปรากฏในสังคาลกะสูตร พระสุตตปิฎก ว่า ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสสอนชายหนุ่มชื่อสังคาลกะเรื่องการไหว้

ทิศทั้ง 6 อย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา หนึ่งในทิศ 6 คือ การแสดงความเคารพต่อครู ลูกขึ้นยืนรับ เข้าไปคอยรับใช้ เชื้อฟ่ง ดูแลปรนนิบัติและเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ส่วน อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ตอบแทนอนุเคราะห์ศิษย์ คือ แนะนำให้เป็นคนดี ให้เรียนดี บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหายและทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย (ทิ.ปา. (ไทย) 11/268/213) หมายถึง ปกป้องคุ้มครองศิษย์ให้พ้นจากความเสียหายอันตรายที่จะเกิดขึ้น เป็นต้น

การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรมในบริบทต่าง ๆ

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 บ่งบอกถึงความอบอุ่น จริ่งใจ เมตตา ปราณนาดีที่มนุษย์ส่งผ่านถึงกัน ในงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า มีการนำหลักกัลยาณมิตร 7 ไปประยุกต์ใช้ในงาน ด้านการเรียนการสอน (พระปิฎกโกศล, 2562; นาริรัตน์ กว้างขวาง, 2561) การให้คำปรึกษา (ประทีป พิชทองกลาง, 2561) การบริหาร (ภณทิรา จิตะปัน, สุรศักดิ์ จันทลา และพระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส, 2565); อะดิศกดิ์ สมบัติคำ, 2565) พบว่า หลักกัลยาณมิตรส่งผลต่อการนำไปใช้ด้านบวก

ครู : การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรในบริบทการเรียนการสอน

ครู ในฐานะกัลยาณมิตรเชิงพุทธดังกล่าวข้างต้น พระปิฎกโกศลและคณะ (2562) เห็นว่า ผู้สอนที่ตั้งตนเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ตนย่อมอำนวยความสะดวกในการพัฒนาตนเองในด้านวิชาการให้เป็นเลิศแล้วย่อมนำความรู้ไปสู่ผู้เรียนด้วยเช่นเดียวกัน ทั้งยังเห็นผู้ที่นำคบหา เชื่อใจในพฤติกรรม ผู้มีกัลยาณมิตรธรรมย่อมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์อย่างเคร่งครัด เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์และสังคม ในประเด็นครูในฐานะกัลยาณมิตรของศิษย์ สมชาย เบ็ญจวรรณ, ชลิตา รัตสาร, อะดิศกดิ์ ,ลำดวน (2565) เสนอว่า ครูที่อยู่ในยุคใหม่นอกจากจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว ความรู้ความเข้าใจในวิธีการที่สอนยังไม่เพียงพอ ต้องยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการของพระพุทธศาสนา การนำหลักกัลยาณมิตรธรรมมาประยุกต์ใช้จะมีผลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนในทางบวก เพราะครูอาจารย์คือบุคคลที่มีเมตตาธรรม มีความคิดบวกปราณนาดีต่อศิษย์เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ผู้เรียนย่อมรู้สึกอบอุ่นไว้วางใจ กัลยาณมิตรธรรม ยังปรากฏในหลักทิศ 6 มุ่งเน้นให้เห็นถึงว่า บุคคล 6 ประเภทนั้นคือ กัลยาณมิตรทั้งสิ้น คือ เป็นกัลยาณมิตรในรูป พ่อแม่ ครู อาจารย์ สามเณร ภรรยา บุตร พระ คนทำงาน เพื่อน เจ้านาย เพราะต่างคนต่างมีหน้าที่เอื้ออาทรช่วยเหลือกันตอบแทน

กันด้วยจิตใจที่ (พระมหาทองพูน สติสมปโน, 2547) ความเป็นครูแนวพุทธกล่าวได้ว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญและเป็นหัวใจของการถ่ายทอดความรู้ เพราะความเป็นครูเชิงพุทธไม่เน้นให้ผู้เรียนมีเฉพาะความรู้อย่างเดียวแต่มีคุณธรรมด้วย ส่วนครูผู้สอนนั้นเห็นได้ชัดว่าไม่หยุดพัฒนาตนเองเพียงแค่ว่าเมื่อมีตำแหน่งว่าเป็นครูเท่านั้น ยังต้องเดินหน้าพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกศิษย์ในอนาคต เพื่อความเป็นคนที่มีความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรม (พระมหาจิระศักดิ์ จิรסקโก, 2557)

บทสรุป

อาจารย์พยาบาล คือ ผู้ปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาพยาบาล โดยมีหน้าที่หลักด้านการสอน นิเทศและดูแลการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล รวมไปถึงหน้าที่ด้านผลิตผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน การสอนสาขาพยาบาล นอกจากนี้ ยังต้องปฏิบัติตามนโยบายพันธกิจหลัก 4 ด้านของสถาบันอุดมศึกษาที่อาจารย์พยาบาลสังกัด คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ในด้านเรียนการสอนอาจารย์พยาบาลมีความรับผิดชอบในหน้าที่ได้รับมอบหมายด้านการเรียนการสอน การนิเทศและดูแลการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล

ความเป็นอาจารย์ที่พึงประสงค์เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ทำหน้าที่ควรต้องรับทราบและปฏิบัติตามเพื่อให้ความเป็นครูผู้ถ่ายทอดได้รับความยกย่องนับถือตามบริบทสังคมไทย ที่ครูอาจารย์ ผู้สอนได้รับความเคารพยกย่องอย่างสูง พระพุทธศาสนาก็ให้ความสำคัญแก่ครูอาจารย์ในฐานะเป็นทิศเบื้องขวาหรือทักษิณทิศ เป็นผู้ได้รับความเคารพในฐานะเป็นบุคคลที่สำคัญในการประสิทธิ์ประสาทความรู้ อบรมสั่งสอนและเป็นกลียาณมิตรที่จริงใจ อบอุ่น ไว้วางใจได้ อาจารย์ผู้สอนพยาบาลสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทของการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาพยาบาลได้ ความเป็นครูที่พึงประสงค์วิถีพุทธ 7 ประการคือหลักกลียาณมิตร 7 ประกอบด้วย (1) น่ารัก คือ การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การที่ครูจะเป็นที่รักและเคารพแก่ศิษย์ได้ คุณธรรมที่ขาดไม่ได้คือพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา กรุณา มุติตาและอุเบกขา (2) การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง ตรวจสอบข้อมูลทุกครั้งในการใช้ ไม่หวั่นไหว (3) มีความประพฤติดีงามควรแก่การเคารพทั้งในที่ลับที่แจ้ง (4) มีความเพียรในการดัดเตือนสั่งสอน เหมาะควรตามบริบท (5) ความอดทนต่อถ้อยคำก้าวร้าวรุนแรงที่ผู้อื่นแสดงต่อ (6) สามารถสอนเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย โดยสามารถหาข้อมูลมาขยาย เพื่อง่ายต่อความเข้าใจ (7) ไม่นำหรือชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย สอนให้ศิษย์ตระหนักรู้ถึงคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต ความเป็นอาจารย์

หรือครูวิถีพุทธนั้นไม่ขัดแย้งกับจรรยาบรรณวิชาชีพของอาจารย์พยาบาล แต่สนับสนุนให้อาจารย์พยาบาลใส่ใจและอุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการสอนวิถีพุทธเน้นความจริงใจเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียนโดยแท้

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการทบทวนเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ระดับคณะและสถาบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. (2565). กรุงเทพฯ:
เค.พี. จันทรเกษม.
- นาริรัตน์ กว้างขวาง. (2561). *การบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7
ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.*
- เนตดา วงศ์ทองมานะ. (2562). สื่อสังคมออนไลน์กับพยาบาลในยุคสังคมดิจิทัล.
วารสารพยาบาลสภาวิชาชีพ, 12(1), 13-22.
- บุญญาภา โพธิ์เกษม. (2015). อาจารย์พยาบาลกับความสุขในการทำงาน.*วารสาร
พยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 25(1), 13-24.*
- ประทีป พิชทองกลาง. (2561). รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร.
วารสารปรัชญาและศาสนา, 3(2), 75-99.
- พระปิฎกโกศล, พระมหาคำพันธ์ รัตนชัย และ ฌานวัฒน์ บุญพิทักษ์. (2562).
หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎกสำหรับครู. *วารสารมหาจุฬา
นาครธรรม, 6(9), 4200-4214.*
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล
ธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 34).* กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- พระมหาจิระศักดิ์ จิรสกโก. (2557). พุทธวิธีเสริมสร้างความเป็นครูที่พึงประสงค์ใน
สังคมไทย. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1), 120-133.*
- พระมหาทองพูน สติสมปโน (เสื่อเขียว). (2547). *การคบมิตรในพระพุทธศาสนา
(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- ภัณฑิรา ธิตะปัน, สุรศักดิ์ จันทลา และ พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส. (2565). การบริหาร
ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธ
ศาสนาจังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development,*
7(3), 127-143.

- มณีรัตน์ ภาครูป, ทิพวัลย์ สุวรรณรักษ์ และ รัชนี บุญกล้า. (2562). การคงอยู่ในงานของอาจารย์พยาบาลในสถาบันการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 12(2), 97-110.
- มหาวิทยาลัยเกษตรราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. (2555). คู่มือจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพข้าราชการ พนักงานราชการและพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สมชาย เบ็ญจวรรณ, ชลิตา รัตสาร และอดิศักดิ์ ลำดวน. (2565). กัลยาณมิตรธรรม: หลักการสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอน. *วารสารพิบูล*, 20(1), 189-206.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อดิศักดิ์ สมบัติคำ. (2565). *การบริหารงานตามหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร). มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อรัญญา เชาวลิต และ ทศนีย์ นະແສ.(2559). จริยธรรมในการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. *ว.พยาบาลสงขลานครินทร์*, 36(3), 261-270.
- Mushtaque, A. (2023). *20 Most Respected Professions in the World. Insided Money in Yahoo Finance*. Retrieved August 17,2023, from <https://shorturl.asia/UzgW>
- Marugroup.net. (2023). *America's Most Respected Occupations 2021*. Retrieved August 17, 2023, from <https://www.marugroup.net/public-opinion-polls/us/americas-most-respected-occupations-2021>